

20 043

Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa

Nr. 70

VERSLAG VAN DE ZITTING 2007 (TWEDE DEEL)

Vastgesteld 20 juni 2007

De delegatie uit de beide Kamers der Staten-Generaal heeft van 16 tot en met 20 april 2007 deelgenomen aan het tweede deel van de zitting 2007 van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa in Straatsburg. Onderstaand brengt zij verslag uit over de onderwerpen, die in bovengenoemde zitting aan de orde kwamen. Tevens worden vermeld de bij die onderwerpen aangenomen aanbevelingen, resoluties en mogelijke orders.¹

Vet: *Onderwerpen waarover leden van de Nederlandse delegatie in de plenaire vergadering gesproken hebben.*

Voldoen aan verplichtingen door Azerbeidzjan

Rapport – Herkel (Estland) en Lloyd (Verenigd Koninkrijk) doc. 11 226, resolutie 1545

In de discussie is namens de groep Europees Verenigd Links het woord gevoerd door de heer **Platvoet**. Hij noemde het document een goed rapport, met name op het punt van politieke gevangenen en media in Azerbeidzjan. Het bevat gedetailleerde, overtuigende informatie over de situatie in Azerbeidzjan en bevat zowel goed als slecht nieuws. Er lijkt inderdaad goed te worden samengewerkt met de Venetië-commissie ter verbetering van het rechtskader voor de verkiezingen. Doel hiervan was een evenwichtige samenstelling van de Centrale Verkiezingscommissie en een betere procedure voor klachten en verzoekschriften met betrekking tot de verkiezingen. Dit punt had echter een klein jaar geleden al moeten zijn opgelost. Er is inderdaad een economische groei van ongeveer 30%, maar 25% van de bevolking leeft nog steeds in armoede. De groei van de economie leidt niet tot meer sociale welvaart, maar tot meer corruptie.

Er is een presidentieel pardon uitgevaardigd. Tien politieke gevangenen zijn vrijgelaten, maar het slechte nieuws is dat in Azerbeidzjan, dat lid is van de Raad van Europa, mensen nog steeds kunnen worden gearresteerd op grond van hun politieke overtuiging en dat er nog steeds politieke gevangenen zijn. Na talrijke protesten heeft het onafhankelijke

¹ De in dit verslag genoemde documenten en overige stukken die betrekking hebben op deze plenaire vergadering zijn verkrijgbaar bij de griffie interparlementaire betrekkingen, alsmede via internet: <http://assembly.coe.int>.

televisiestation ANS zijn uitzendvergunning teruggekregen, maar het slechte nieuws is dat een lidstaat van de Raad van Europa deze vergunning om onbekende redenen kan intrekken. Bovendien is de oppositiekraant *Azadliq* door de politie uit zijn pand gezet. Er blijken veel incidenten met geweld tegen journalisten te hebben plaatsgevonden en journalisten gevangen zijn gezet.

De vrijheid van vergadering wordt door de overheid ingeperkt en de oestand in de gevangenissen is slecht. De regering weigert toestemming te verlenen voor publicatie van de rapporten uit 2004 en 2005 van het Europees Comité ter Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling.

Azerbeidzjan heeft een moeizame geschiedenis, waar het conflict om Nagorno-Karabach deel van uitmaakt. De 5000 vermisten uit Azerbeidzjan als gevolg van het conflict in Nagorno-Karabach vormen een diep litteken in de maatschappij. De rapporteurs hebben enige aandacht aan deze zaak besteed en ik wil hun vragen de monitorprocedure te implementeren – omdat het hier om mensenrechten gaat – op grond van mijn rapport over vermisten in de zuidelijke Kaukasus.

In de loop van vijf jaar zijn vele resoluties over Azerbeidzjan aangenomen om het land zijn verplichtingen met betrekking tot de beginselen van de Raad van Europa te laten vervullen. De presidentsverkiezingen van 2008 zijn een nieuwe toetssteen. We kunnen echter niet aan de gang blijven met toetsstenen.

De situatie in Oekraïne

De heer Janoekovitsj (*Minister-President van Oekraïne*) heeft de vergadering toegesproken.

Hij wierp de vraag op of de huidige politieke situatie in de Oekraïne het resultaat is van de processen op weg naar een parlementair systeem, waarmee in 2004 is begonnen. Dat was niet noodzakelijkerwijs het geval en de huidige situatie is ontstaan door een niet-levensvatbaar en ondoorzichtig systeem, zonder duidelijke lijnen voor verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. In 2004 heeft Oekraïne besloten van een presidentieel systeem over te stappen op een parlementair systeem, analoog aan Europese democratische modellen. Desondanks zou de president niet al zijn bevoegdheden verliezen. Hij zou onder andere de verantwoordelijkheid houden voor het leger en de benoeming van gouverneurs. Ook zou hij een vetorecht voor nieuwe wetten houden.

Tijdens de overgangsperiode na de verkiezingen van 2004 en 2006, het jaar waarin de hervormingen in gang zouden moeten worden gezet, heeft de president het hervormingsproces heeft bemoeilijkt. Het zou echter geen goede zaak zijn in deze fase het overgangsproces terug te draaien en de aanbevelingen van de Raad van Europa terzijde te schuiven. Politiek eigenbelang mag de vorming van een rechtsstaat niet in de weg staan. Oekraïne heeft besloten de invoering van Europese democratische waarden en wetten onomkeerbaar te maken.

De moeizame relatie van de minister-president met de president is deels het gevolg van het gebrek aan consensus binnen de coalitieregering. De aanvankelijke consensus is verdrongen door eisen rondom het vetorecht van de president. Vervroegde verkiezingen worden alleen gewenst door radicale krachten binnen de regering en door het deel van de politieke gemeenschap dat tegen de overgang naar een parlementair systeem is. Spreker betwijfelt of zulke verkiezingen nodig zijn. De coalitieregering

heeft een programma van structurele hervormingen opgesteld en er worden nieuwe mediaorganisaties en -structuren ontwikkeld. Parlementaire hervormingen reflecteren economische groei.

Het is een moeilijke tijd geweest voor Oekraïne. De timing van de verkiezingen is niet de belangrijkste kwestie. Het belangrijkste is dat de wet wordt gehandhaafd, ongeacht politieke overwegingen. Dat moet door rechters worden gedaan en niet door de straat. Het besluit van de president om het parlement te ontbinden op politieke in plaats van wettelijke gronden, verdient een krachtige veroordeling. Er is een uitweg: acties die in overeenstemming zijn met de grondwet moeten worden aangemoedigd, onderhandelingen moeten worden voortgezet en de partijen moeten op zoek blijven naar een compromis. De mogelijkheid van gebruik van geweld moet worden uitgesloten.

Spreker's politieke partij is niet bang voor verkiezingen: op welk moment ze ook worden gehouden, hij is vol vertrouwen over een goede afloop. Hij wil echter, in het belang van het Oekraïense volk, vóór het einde van de regeringstermijn van zijn partij structurele hervormingen implementeren. Als de huidige impasse niet wordt doorbroken, worden Oekraïne en Europa mogelijk geconfronteerd met een gevaarlijk maatschappelijk conflict en een economische crisis. In het verleden is bij grote meningsverschillen altijd de weg van het compromis bewandeld en hebben politieke leiders terughoudendheid betracht. Eind vorig jaar nog hebben de verschillende politieke krachten in Oekraïne de handen ineengeslagen om wetten uit te vaardigen voor de toetreding van Oekraïne tot de Wereldhandelsorganisatie.

Oekraïne is de Raad van Europa veel verschuldigd en probeert de normen van de Raad zo goed mogelijk te implementeren, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een wettelijk kader voor het gevangenisstelsel en een conceptwet voor strafrechtelijke procedures. Nieuwe wetgeving voor de hervorming van de rechterlijke macht staat op stapel. Er worden echter ook problemen verwacht. Corruptie tiert welig en goedkeuring van wetten door het parlement is onvoldoende: de wetten moeten worden gehandhaafd.

Spreker verzekert de leden dat de door hem geplande maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd.

Functioneren democratische instituties in de Oekraïne

Rapport – Severinsen (Denemarken) en Wohlwend (Liechtenstein), doc. 11 255, resolutie 1549

In het debat over dit onderwerp heeft mevrouw **Jonker** gesproken. Zij was aanwezig toen President Joesjtsjenko van Oekraïne een toespraak hield voor de assemblee van de Raad van Europa, waarbij hij hooggestemde verwachtingen uitsprak over de hervormingen in zijn land. Ze betreurt het zeer dat een debat over de huidige politieke situatie in Oekraïne noodzakelijk was. Haar groep houdt zich niet bezig met de vraag wie van de betrokken partijen gelijk heeft; de bedoeling is om alle betrokkenen een duidelijk signaal te geven dat er een compromis nodig is om de bevolking van Oekraïne perspectief te bieden. De president, de premier, de parlementsleden en alle politieke partijen in Oekraïne moeten zich houden aan de verantwoordelijkheden die ze van de bevolking hebben gekregen. Er moet een gemeenschappelijke noemer worden gevonden binnen het constitutionele en juridische kader, die in overeenstemming is met de normen van de Raad van Europa.

De huidige situatie is het gevolg van hetgeen in de grondwet van Oekraïne is bepaald, hoewel er sinds 2004 al vele hervormingen zijn doorgevoerd. Het Constitutionele Hof moet in staat zijn om op normale wijze beslissingen te kunnen nemen, zonder ongepaste invloed van buitenaf. Politici moeten worden aangemoedigd om vooruitgang in de wetgeving niet te blokkeren. De drijfveer hiervoor moet uit Oekraïne zelf komen maar kan worden ondersteund door de Raad van Europa.

De situatie in het Midden-Oosten

Rapporteur – Margelov (Rusland), doc. 11 250, resolutie 1550

In de discussie over dit onderwerp is het woord gevoerd door mevrouw **Meulenbelt**. Zij zei dat indien de assemblee van de Raad van Europa een rol wil spelen in de ondersteuning van een resolutie voor het Israëlisch-Palestijnse conflict, moeten we allereerst een ondubbelzinnige, eerlijke en rechtvaardige houding aannemen in de normen die we voor beide partijen hanteren. Als parlementariërs moeten we aandringen op de vrijlating van de 41 Palestijnse parlementariërs (een derde van de Wetgevende Raad) die nu in Israëlische gevangenissen zitten. Spreekster vroeg zich af hoe we zouden reageren als een derde van de leden van de Knesset door Palestijnen zou zijn ontvoerd.

Spreekster was lid van de groep Europees Verenigd Links, maar sprak vooral als aandachtige waarnemer van de situatie. Ze werkte nu twaalf jaar in de Gaza-strook voor een organisatie voor gehandicapten: het National Centre for Community Rehabilitation. Na de Oslo-akkoorden volgden er jaren van hoop, maar de situatie in de Palestijnse gebieden is daarna verslechterd. Zo'n 80% van de bevolking leeft onder de armoedegrens. De situatie is nog desastreuzer geworden na de sancties door de Europese regeringen, helaas inclusief die van Nederland.

Spreekster had waardering voor de inspanningen van de rapporteur en de Politieke Commissie om een rapport te schrijven waarin beide kanten van de zaak aan bod komen, maar het kan nog onpartijdiger. Neem de bekende drie eisen aan de Palestijnse leiders, die ook in het rapport worden genoemd: geweld afzweren, de staat Israël erkennen binnen de veilige, internationaal erkende grenzen en voldoen aan de eerdere afspraken tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit. Nog afgezien van het feit dat er noch binnen Israël zelf, noch internationaal overeenstemming bestaat over waar de grenzen van Israël lopen: vragen we Israël om erkenning van de Palestijnse rechten op zelfbeschikking en op een staat die economisch onafhankelijk is, met eigen grenzen, gecontroleerd door een eigen overheid? Dat is in het rapport niet terug te vinden.

Vragen we alleen de Palestijnen om zich aan de eerder gemaakte afspraken te houden? Zijn we vergeten dat Israël nooit is gestopt met de illegale bouw van nederzettingen en de annexatie van Palestijns grondgebied?

Als we terecht het afschieten van Kassam-raketten veroordelen, waarom veroordelen we dan niet de militaire aanvallen, zoals die waarbij onlangs een familie van 16 mensen in Beit Lahiya omkwam? Maken we onderscheid omdat de Kassam-raketten zijn afgeschoten door amateurs, terwijl de familie is gedood met wapens van een officieel leger? Vragen we Israël te stoppen met het dagelijkse geweld tegen Palestijnen en met de illegale «gerichte» eliminaties, waarbij meestal ook veel burgerslachtoffers vallen?

Vorig jaar zijn er 27 Israëliërs gedood door Palestijnen. De meesten van hen waren militairen. Ongeveer 583 Palestijnse burgers, waaronder kinderen, zijn gedood. Strijders zijn niet meegeteld.

In het rapport wordt gevraagd om de vrijlating van een Israëlische soldaat die in Gaza wordt vastgehouden. De andere partij wordt alleen gevraagd om de vrijlating van parlementsleden en ministers. Waarom vraagt het rapport niet om de vrijlating van 11 000 politieke gevangenen, onder wie 500 kinderen, die vastzitten in Israëlische gevangenissen? Velen van hen bevinden zich in administratieve hechtenis, wat betekent dat er geen aanklacht tegen hen is ingediend, dat ze niet onder juridische procedures vallen en niet weten wanneer ze worden vrijgelaten. Is het niet onze taak om ons druk te maken over foltering, die goed is gedocumenteerd door een Israëlische organisatie, namelijk het Publieke Comité tegen Foltering in Israël? Dagelijks worden er Palestijnen ontvoerd; vorige week 29, onder wie een kind; de week daarvoor 37, onder wie vijf kinderen. Dit jaar zijn er al 860 Palestijnen ontvoerd, en het is pas april.

Het zou te veel tijd vergen om een volledige opsomming van ernstige schendingen te geven. Nauwere samenwerking met Israëlische, Palestijnse en internationale mensenrechtenorganisaties is gewenst. Het is hoog tijd dat we de Palestijnse regering van nationale eenheid, die nu bijna 95% van de Palestijnse bevolking vertegenwoordigt, erkennen en dat we ermee in gesprek gaan. Het is niet aan ons om te bepalen welk deel van de regering geschikt is als gesprekspartner. We hoeven het niet eens te zijn met Hamas om ermee te praten. Vertegenwoordigers van deze organisatie zijn door een groot deel van het Palestijnse volk gekozen. Spreekster juichte de Noren toe, die als eersten beseften dat wij moeten samenwerken met de Palestijnse regering.

Wij moeten alle landen van de wereld het goede voorbeeld geven, inclusief Israël en de Palestijnen, door volledig eerlijk, rechtvaardig en onpartijdig te zijn.

De verstandhouding tussen de Raad van Europa en de Europese Unie

Rapport – Ateş (Turkije), doc. 11 237 en 11 244, opinie 262

Aan het debat over dit onderwerp is deelgenomen door de leden **Kox** en **Jurgens**.

De heer **Kox** merkte op dat de assemblee is gevraagd om haar mening te geven over het conceptmemorandum van overeenstemming tussen de Raad van Europa en de EU. Het opstellen ervan heeft twee jaar geduurd, maar desondanks is de groep Europees Verenigd Links niet onder de indruk van de inhoud. Het is een memorandum geworden over de status quo tussen de Raad van Europa en de EU. Dat is niet goed genoeg.

Spreekster zei tegen de huidige voorzitter van het Comité van Ministers dat we blij zijn dat hij hier is, maar dat we niet blij zijn met dit memorandum. Wij hadden gedacht dat de uitkomst van de Warschau-top zou zijn dat de positie van de Raad van Europa zou worden versterkt, zodat hij niet volledig door de Europese Unie en haar instellingen zou worden overvleugeld. Die ontwikkeling hebben we de laatste jaren namelijk geconstateerd.

Wij begrijpen dat het moeilijk is om een beter resultaat te bereiken: het Comité van Ministers wordt immers steeds meer gedomineerd door een meerderheidsblok van vertegenwoordigers van EU-landen. We begrijpen

het probleem, maar het is niet ons probleem. Onze landen moeten optreden als leden van de Raad van Europa en de vertegenwoordigers van onze regeringen moeten zich niet gedragen als dienaren van een andere belangrijke organisatie. Doen ze dit wel, dan kunnen we misschien beter accepteren dat de Raad van Europa zichzelf stilzwijgend heeft getransformeerd tot een raad van de EU: een orgaan waarin de Europese Unie landen als Rusland, Turkije, Oekraïne en enkele kleinere landen genadig toestaat om naar de grote EU-broer te luisteren. De groep Europees Verenigd Links is tegen EU-imperialisme, vooral op dit belangrijke gebied van mensenrechten, democratie en de rechtsstaat. Dat is een zaak van de Raad van Europa. Wij verwachten en eisen dat onze regeringen zich gedragen als regeringen van onafhankelijke Europese landen die vrij zijn om onafhankelijk te beslissen wat het best is voor de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat in Europa, en wat de instellingen van de Raad van Europa, deze assemblee en het Europees Hof voor de Mensenrechten moeten doen om ervoor te zorgen dat we naar behoren kunnen functioneren.

Helaas moest spreker zeggen dat het conceptmemorandum van overeenstemming niet aan onze criteria voldoet en dat het op veel punten verbetering behoeft voordat het acceptabel is voor onze groep en hopelijk ook voor de assemblee als geheel. Als er, zoals rapporteur Ateş verklaart, geen belangrijke veranderingen zullen komen in het conceptmemorandum van overeenstemming, kan er beter helemaal geen memorandum zijn. Spreker vroeg het Comité van Ministers om te luisteren naar de wensen van deze assemblee en te horen wat er naar onze mening aan deze belangrijke zaken moet worden gedaan, bijvoorbeeld dat de Europese Unie zich snel moet aansluiten bij het Europese mensenrechtenverdrag, de parlementaire kant van de samenwerking tussen de Europese Unie en de Raad van Europa en bij andere belangrijke en redelijke voorstellen.

Hij hoopte dat het Comité van Ministers in staat en bereid is om te luisteren, zodat we ook in de toekomst in goede verstandhouding met elkaar kunnen blijven omgaan.

De heer **Jurgens** zei zich soms af te vragen waar de vertegenwoordigers van de ministers in Straatsburg en Brussel mee bezig zijn. Zij mogen de vergaderingen van de assemblee bijwonen, maar wij die van hen niet. Hoe is het mogelijk dat pas na twee jaar na de Warschau-top een beslissing wordt genomen over een kwestie die niet zo moeilijk hoeft te zijn? Wij ontvingen het memorandum op maandag en de Socialistische Groep heeft het woensdag – dat is snel – besproken. De meningen waren verdeeld. Sommigen legden zich erbij neer en sommigen waren opstandig, maar we waren allemaal boos. Sommigen legden zich neer bij de inhoud van het memorandum. Ze zeiden: «Als we dit accepteren, hebben we na twee jaar tenminste iets.» De opstandigen, waaronder spreker, vroegen wat het memorandum anders was dan een bevestiging van de status quo. Waar zijn de voorstellen van de heer Juncker? Wat hebben de leden van de twee comités al die tijd gedaan?

Allemaal zijn we boos over de manier waarop het Comité van Ministers de Parlementaire assemblee behandelt. Je stuurt geen brief op 10 april aan de assemblee met het verzoek om in de week van 16 april een besluit te nemen. Spreker ging ervan uit dat het Comité van Ministers niet onbeleefd wil zijn en hij beschouwde het daarom als een voorbereidend overleg waarop we later kunnen terugkomen.

Vandaag nemen we een besluit over een conceptstandpunt, maar we verwachten een antwoord en een dialoog voordat er een beslissing is

genomen. Die dialoog zou in de junisessie van deze Vergadering kunnen worden gevoerd. In de tussentijd kunnen we onze eigen regeringen en ministers adviseren. Spreker zal de onze desbetreffende minister in het Nederlandse Parlement aanspreken op de door hem gegeven instructies: waren de instructies die hij aan zijn permanent vertegenwoordiger in Straatsburg heeft gegeven anders dan die in Brussel? Zo niet, waarom zijn er dan verschillende conclusies getrokken?

Wat de inhoud van het memorandum betreft: hoe is het mogelijk dat twee organisaties van respectievelijk 27 en 47 leden, waarvan de lidmaatschappen elkaar overlappen, in bijna twee jaar geen vooruitgang kunnen boeken over deze kwestie? Dat is absurd. Kan iemand hiervoor een verklaring geven? In het Nederlandse parlement zou een minister hier normaal gesproken een verklaring voor moeten geven.

De Europese Unie hanteert de regel van subsidiariteit, wat betekent dat zaken die goed worden afgehandeld door afzonderlijke leden, of gezamenlijk in een intergouvernementele organisatie zoals de Raad van Europa, niet tot de competentie van de Europese Unie behoren. De Raad van Europa doet goed werk op het gebied van democratie, mensenrechten en de rechtsstaat. Het is ons belangrijkste werkgebied. Het kan toch niet al te moeilijk zijn voor de Europese Unie om dit in te zien en een memorandum te maken waarin dit feit duidelijk wordt erkend.

Kandidaten voor het Europese Hof van de Mensenrechten

Rapporteur – Bemelmans-Vidéc (Nederland), doc. 11 208

Rapporteur – Mendes Bota (Portugal), doc. 11 243

Aan de discussie hebben de leden **Platvoet** en **Jurgens** deelgenomen.

De heer **Platvoet** zei dat het zoals zo vaak in deze debatten gaat het over de kloof tussen principes en de praktijk. Het principe van het streven naar evenwicht tussen mannen en vrouwen in het Europees Hof voor de Mensenrechten is goed. In één geval van de praktijk blijkt Malta, een kleine lidstaat, niet te kunnen voldoen aan de eis dat er geen lijst mag worden gepresenteerd met personen van slechts één sekse als deze sekse in het Hof oververtegenwoordigd is.

De groep Europees Verenigd Links beseft dat het de Commissie Juridische zaken en mensenrechten en haar subcommissie ernst is met de desbetreffende eis voor de lijst.

Vorig jaar zijn er drie vrouwelijke rechters benoemd. Het Hof bestaat nu uit 14 vrouwen (hiervoor dus 11) en 32 mannen. Naar de mening van de commissie voor Gelijke kansen voor vrouwen en mannen is dit een lichte verbetering, maar alleen wanneer wordt gekeken naar de samenstelling van het Hof over een langere periode. Vrouwen zijn beter vertegenwoordigd dan in de meeste parlementen, maar het is nog niet goed genoeg.

De mening van de commissie voor Gelijke kansen voor vrouwen en mannen, die ondubbelzinnig en helder geformuleerd is, bevat een interessant punt waarover graag het standpunt van de rapporteur zou willen horen: staatsburgerschap van het desbetreffende land is niet vereist. Dit geldt voor een rechter en natuurlijk ook voor een kandidaat. Dat is een goede zaak, want een rechter vertegenwoordigt niet zijn of haar land maar de waarden van de Raad van Europa, zoals deze in de verdragen zijn vastgelegd.

Je zou kunnen zeggen dat het voorstel om het mogelijk te maken in uitzonderlijke omstandigheden, met een tweederde meerderheid, een lijst te presenteren met personen van slechts één geslacht, louter een tijdelijke maatregel is. Voor sommige lidstaten zal het immers enige tijd kosten om meer vrouwen aan te stellen in de rechterlijke macht. Als dat zo is, waarom is er dan niet nagedacht over een resolutie waarin de geldigheidsduur van het voorgestelde amendement wordt beperkt? Misschien kan de rapporteur die vraag ook in overweging nemen.

In dit geval weegt voor de politieke groepering van de spreker het principe zwaarder dan de praktijk. Het gaat te ver om een algemene uitzondering te maken voor één land, dat ook nog de mogelijkheid heeft iemand met een andere nationaliteit op zijn lijst te zetten. Dit zet de deur open voor andere lidstaten om toch weer het «old boys network» naar voren te schuiven in plaats van serieus te streven naar evenwicht tussen de seksen.

De heer **Jurgens** zei niet te spreken voor een groep maar namens hemzelf. Hij was al zestien jaar lid van deze assemblee en was al die jaren betrokken bij de aanstelling van rechters.

De subcommissie inzake rechters is tien jaar geleden onder Lord Kirkhill opgericht. Zij stelde als eerste voor dat volgens bepaalde regels zouden moeten worden gehandeld. Later was Kevin MacNamara voorzitter en nu mevrouw Bemelmans-Videc. De subcommissie heeft zichzelf altijd redelijke gedragsregels opgelegd. In 2004 is een besluit genomen over de kwestie die hier vandaag aan de orde is: wij hebben de assemblee voorgesteld dat er voor elk land ten minste één vrouwelijk lid moet zijn.

Naar de mening van de spreker maakt de rapporteur van het Commissie voor Gelijke kansen voor vrouwen en mannen de kwestie te emotioneel. Wij werden geconfronteerd met een praktische kwestie en hielden ons streng aan onze regels. Om algemene gelijkheid tussen de seksen te bevorderen doen mannen soms een nog grotere stap terug dan van hen wordt verwacht. Of de subcommissie nu wel of niet wordt gedomineerd door mannen: dit was niet het probleem. Het probleem was dat in een specifiek geval de lijst tweemaal is teruggezonden. Dit komt vaker voor dan je zou verwachten: de hele lijst gaat terug als wij kandidaten beschouwen als geheel ongeschikt, en ook als wij denken dat de desbetreffende nationale regering een onvoldoende transparante selectiemethode heeft gehanteerd.

Soms treden wij heel streng op tegen lidstaten en deze zijn nogal eens ontstemd over het optreden van de subcommissie. Wij hebben tweemaal met de betrokkenen besproken waarom de lijst niet voldoet aan de door ons gestelde regels en waren ervan overtuigd dat we in dat specifieke geval een uitzondering moesten maken. We zijn naar het Bureau gegaan met het verzoek een uitzondering te maken. Het Bureau, dat niet uit juristen bestaat, verklaarde dat de assemblee geen uitzondering op haar eigen regel kon maken. Dat is een totaal verkeerde, formalistische opstelling. Als de assemblee een regel opstelt, moet zij hierop ook een uitzondering kunnen maken. Ons werd echter gezegd dat we een wijziging in de regel moesten voorstellen, maar daar hadden we niet om gevraagd. Daarom zeiden we: «Als het Bureau erop staat dat we een rapport maken, doen we dat.»

Het rapport is desalniettemin alleszins redelijk, omdat het alleen was bedoeld om een bepaald probleem op te lossen dat af en toe optreedt; wij zouden ons altijd aan de hoofdregel houden. De formulering van de rapporteur, mevrouw Bemelmans-Videc, is zorgvuldig en objectief. We moeten proberen redelijk te zijn. Als de subcommissie om de drie jaar 20

nieuwe rechters moet zien, moeten we drie of vier volle dagen in Parijs met de kandidaten spreken. En dat is veel werk.

Wij zijn er de mensen niet naar deze zaken licht op te vatten. Als de uitvoerende commissie naar de Commissie Juridische zaken en mensenrechten stapt en vraagt of er een uitzondering kan worden gemaakt, en als die commissie dat unaniem een goed idee vindt, zou het dan héél misschien een goed idee kunnen zijn? Zou dat kunnen betekenen dat we niet per se tegen een voorstel moeten zijn, alleen omdat het een algemeen principe betreft? We moeten in deze zaken praktisch denken. Als de mensen die het werk doen, vragen of er een uitzondering kan worden gemaakt, dit verzoek objectief formuleren en garanderen dat de uitzondering slechts in een zeer beperkt aantal gevallen zal worden toegepast, lijkt het me een goed idee om deze collega's tegemoet te komen.

Eerlijk proces in criminele zaken betreffende spionage en het onthullen van staatsgeheimen

Rapport – Pourgourides (Cyprus), doc. 11 031, resolutie 1551 en aanbeveling 1792

In het debat over dit onderwerp heeft mevrouw **Bemelmans-Videc** gezegd het rapport een mooi voorbeeld te vinden van de manier waarop we een vervolg kunnen geven aan de uitstekende resolutie die we gisteren hebben aangenomen. Het past bij de prioriteiten die we hebben gesteld voor de Assemblee en voor de Raad van Europa als geheel: verdediging van de vrijheid van meningsuiting en van wetenschappelijk onderzoek en publicatie.

De rapporteur heeft nauwkeurig beschreven, tegen de achtergrond van de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Mensenrechten, hoe een aantal wetenschappers, journalisten en juristen uit verschillende landen op zeer twijfelachtige gronden is vervolgd wegens spionage. Overigens zijn twee gevallen uit het rapport inmiddels goed afgelopen. Enkele weken geleden heeft het Duitse Federale Constitutionele Hof vastgesteld dat het in strijd met de grondwet was om het pand van het tijdschrift *Cicero* te doorzoeken. Daar werd gezocht naar de bronnen van gelekte geheime informatie over blunders van de Duitse geheime dienst. Het Hof betitelde dit als een schending van de persvrijheid.

Gisteren nog heeft een Zwitserse rechtbank de personen vrijgesproken die zijn beschuldigd van het lekken van de zogenaamde Egyptische fax, die was onderschept door de Zwitserse geheime dienst. In de fax zou informatie hebben gestaan over de locatie van de geheime CIA-gevangenen waarnaar dhr. Marty op zoek is.

Het door de rechtbank gebruikte argument was heel interessant: de informatie kon geen staatsgeheim zijn, want het was al beschikbaar in het publieke domein.

Dit is ook aan de orde in de Russische gevallen in het rapport zijn gepresenteerd. Spreekster was aanwezig bij de hoorzitting van onze commissie met een Britse wetenschapper, die op dit terrein een toonaangevende autoriteit is. Hij getuigde dat de informatie die de heer Danilov aan een Chinees partnerinstituut had doorgegeven, al heel lang in het publieke domein aanwezig was. De arme Danilov kreeg vijftien jaar gevangenisstraf voor schending van een staatsgeheim omdat hij deze informatie had doorgegeven. De informatie die door professor Soetjagin was verzameld, was eveneens uit openbare bronnen afkomstig. In de

discussie in onze commissie kwam zelfs het argument ter sprake dat Soetjagin, door deze publieke informatie te analyseren, in zijn eigen hoofd een staatsgeheim had gecreëerd. In de ogen van de spreker kan dit echter geen rechtvaardiging voor veertien jaar gevangenisstraf zijn.

Wetenschappers moeten op het scherp van de snede van de wetenschappelijke vooruitgang werken. In ons aller belang moeten zij met collega's uit andere landen kunnen samenwerken zonder angst voor vervolging wegens spionage. Daarom was spreker de rapporteur dankbaar dat hij deze gevallen heeft opgepikt en dat hij het voorstel heeft overgenomen dat die wetenschappers onderling overeenstemming moeten bereiken over wat acceptabel is bij internationale samenwerking. Wanneer zij een dergelijke gedragscode accepteren, moeten ze worden beschermd tegen elke regering die hen probeert te vervolgen wegens schending van staatsgeheimen. Positief geformuleerd: een gedragscode voor internationale wetenschappelijke samenwerking moet bijdragen aan de academische vrijheid.

Uit het Duitse en het Zwitserse voorbeeld blijkt dat de overheid al gauw de neiging heeft om tot gerechtelijke vervolging over te gaan. De rechtbank moet dan de vrijheid van de betrokken wetenschappers, journalisten en juristen beschermen en wij moeten, zoals de rapporteur zo graag zegt, luid en duidelijk onze stem verheffen wanneer we zien dat er onrecht wordt gedaan.

Bescherming van kinderen tegen seksuele exploitatie en seksueel geweld

Rapport – Gardetto (Monaco), doc. 11 209 (herziene versie) en doc. 11 256, opinie 263

Over dit onderwerp zei mevrouw **Meulenbelt**, sprekend namens de groep Europees Verenigd Links, de conceptconventie gelezen te hebben en het volledig eens te zijn met de intentie om alle deelnemende Europese landen te houden aan een uitgebreid programma om zoveel mogelijk seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen en jongeren te voorkomen. Samenwerking op dit gebied is bijzonder belangrijk omdat de seksuele uitbuiting voor een deel – sekstoerisme, prostitutie en de productie van kinderporno – een grensoverschrijdend fenomeen is. Alleen door samenwerking kunnen we hier een eind aan maken.

Seksueel misbruik is moeilijk te bestrijden, omdat het ook in de kleinste eenheid van onze maatschappij plaatsvindt: het gezin. Het gezin zou voor kinderen de veiligste omgeving moeten zijn om in op te groeien, maar is dit vaak niet. Bovendien hebben we te maken met internationale netwerken en het internet.

We zijn het eens met de conclusies van het rapport dat om effectief te kunnen zijn het programma het mogelijk moet maken dat op vele niveaus tegelijk wordt gewerkt. Kinderen en ouders en voogden moeten zich beter bewust zijn van de gevaren. De media kunnen worden ingezet om informatie te verspreiden, slachtoffers moeten hulp krijgen van de staat en van ngo's, de politie moet worden getraind, wetgeving moet worden aangepast, enzovoort.

Spreker had zich beroepsmatig beziggehouden met het bestrijden van geweld tegen vrouwen en kinderen, met name in de landen van voormalig Joegoslavië, waar we ontdekten dat huiselijk en seksueel geweld toenam toen de oorlog voorbij was. Op grond van haar ervaringen had zij een belangrijk punt toe te voegen, dat hopelijk bij volgende

rapporten als inspiratie kan dienen en aan de huidige conventie kan worden toegevoegd. Zorg voor de slachtoffers heeft altijd de hoogste prioriteit. Het voorkomen van seksueel misbruik en andere vormen van geweld is daarna het belangrijkste. Op de Balkan merkten we echter dat preventie nooit effectief kan worden als we onze aandacht alleen op de slachtoffers richten en niet op de daders, die altijd slachtoffers zullen blijven maken als niemand hen daarvan weerhoudt.

Mensen worden niet geboren als misdadigers of verkrachters. Dit worden ze door vele verschillende omstandigheden in de vroege, bepalende jaren van hun leven. Als professionals weten wij dat in de meeste daders een vroeger slachtoffer schuilt. Een aanzienlijk percentage plegers van seksueel misbruik is als kind seksueel of anderszins misbruikt. Denk hierbij ook aan verwaarlozing en geweld van de kant van de ouders. We moeten ook rekening houden met elementen van extreme armoede, traumatisering door oorlog en andere situaties waarin ouders niet in staat zijn hun kinderen de zorg en veiligheid te bieden die ze nodig hebben.

Voor een succesvolle preventie moeten we meer te weten komen over hoe we jongens en jonge mannen kunnen bereiken in de jaren waarin hun seksuele beleving wordt gevormd, zodat we kunnen voorkomen dat ze later plegers van seksueel misbruik worden.

In de meeste gevallen kunnen plegers van «normaal» geweld, ofwel niet-seksueel geweld, – worden behandeld. Behandeling van plegers van seksueel misbruik is moeilijker, omdat seksueel misbruik vaak elementen van verslaving bevat. Daarom is het des te belangrijker om jonge mensen in een vroeg stadium te bereiken. We kunnen seksueel misbruik niet alleen voorkomen door slachtoffers te beschermen, maar ook door mogelijke toekomstige daders in een vroeg stadium te beschermen. Spreekster hoopte dat de commissie dit punt niet als kritiek op het rapport opvat, maar als aanbeveling voor toekomstig onderzoek en werk.

Stand van Zaken rondom de mensenrechten in Europa

Rapport – Pourgourides (Cyprus), doc. 11 202

Rapport – Glesener (Luxemburg), doc. 11 216

Rapport – Van Thijn (Nederland), doc. 11 217, resolutie 1547 en aanbeveling 1791

Aan het debat over dit onderwerp is deelgenomen door de leden **Bemelmans-Videc** en **Jurgens**.

Mevrouw **Bemelmans-Videc** zei dat het rapport – Pourgourides een indrukwekkend overzicht geeft van de stand van zaken op het gebied van mensenrechten en democratie in Europa. Het is bovendien een hartenkreet van iemand die de zaak van de mensenrechten hartstochtelijk is toegedaan. Dat blijkt overduidelijk uit de talrijke rapporten die in de loop der jaren over het onderwerp zijn verschenen.

De kernboodschap van het rapport staat in twee regels van de samenvatting: «Het moment is aangebroken dat we een eind maken aan de hypocrisie en woorden in daden omzetten. De meest effectieve methode om schending van mensenrechten te voorkomen is een zero-tolerance-beleid voeren.» In deze regels klinkt ongeduld door: een wanhopig ongeduld over het klaarblijkelijke gebrek aan vooruitgang.

In de catalogus van belangrijke trends en knelpunten in het rapport staat een overzicht van urgente kwesties die moeten worden behandeld door het Comité van Ministers, dat rapporteert aan de assemblee, door de

assemblee zelf, die mensenrechten en de rechtsstaat hoger op de agenda moet zetten, en ten slotte door de nationale regeringen, die in de spiegel moeten kijken om zichzelf aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Boven alles moeten wij als parlementariërs, in overeenstemming met de oproep van de Voorzitter van vanochtend, deze agenda in ons eigen land onder de aandacht brengen. Zo kan elk land nieuwe stappen zetten in de richting van een menselijkere maatschappij en ijkpunten ontwikkelen waaraan we onze vooruitgang in dit zo fundamentele streven kunnen afmeten.

Aan de hand van de praktijk moeten we overleggen over algemene basisnormen (het liefst minimumnormen) en deze ontwikkelen. Een van de functies van deze minimumnormen is het voorkomen van discriminatie tussen de lidstaten wanneer ze worden gecontroleerd. Daarmee zou tevens de door dhr. Hammarberg gesignaleerde implementatiekloof deels worden overbrugd. Ook zou de solidariteit tussen de lidstaten erdoor worden bevorderd, zowel de gevestigde democratieën als de betrekkelijk nieuwe lidstaten zoals de voormalige socialistische staten, die, zoals ze herhaaldelijk hebben verklaard, zonder de Raad van Europa nooit hun huidige niveau van mensenrechten en democratie zouden hebben bereikt.

Het hartstochtelijke ongeduld van de rapporteur moet worden beantwoord met zelfanalyse, hernieuwd enthousiasme voor deze zaak en vooral solidariteit tussen de lidstaten.

De heer **Jurgens** had in de vergadering van het Bureau in oktober zijn twijfel uitgesproken over de mogelijkheid dit debat in deze deelsessie van april te kunnen voeren. Hij was zeer onder de indruk van wat er in de tussentijd is gedaan om dit debat nu toch te kunnen houden. De rapporteurs en het Secretariaat verdienen hiervoor een compliment.

Zoals dhr. Hammarberg duidelijk heeft gemaakt, is het probleem het verschil tussen woorden en daden. Er bestaan 353 pagina's met woorden over de mensenrechtensituatie in de lidstaten van de Raad van Europa, maar het gaat natuurlijk om de daden. We zijn erg goed in het reciteren van de mantra van «democratie, mensenrechten en rechtsstaat». Daar hebben we het in onze debatten voortdurend over en op zichzelf is dat prima. Het is de basis van ons bestaan. Uiteindelijk moeten echter de controlemechanismen ervoor zorgen dat er ook echt iets gebeurt. Verreweg het belangrijkste van deze mechanismen is het Hof, maar ook het werk van het Europees Comité ter Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling, van de Europese Commissie tegen racisme en intolerantie en van het Kaderverdrag voor de Bescherming van nationale minderheden leidt tot relevante beslissingen. Zonder zulke specifieke mechanismen zijn al onze woorden waardeloos.

Spreker begreep dat we een manier moeten vinden om deze rapporten te produceren en hij stelde voor dat we ons concentreren op het functioneren van deze mechanismen. Het Hof neemt bijvoorbeeld beslissingen en verzoekt om algemene maatregelen om ervoor te zorgen dat bepaalde mensenrechtenschendingen niet meer plaatsvinden. Deze maatregelen kunnen het centrale punt worden waarnaar de instellingen van de Raad van Europa zich moeten richten. Als er geen algemene maatregelen worden getroffen, komen soortgelijke zaken voor het Hof. Wij kunnen het Hof echter helpen met het implementeren van zijn beslissingen door kwesties onder de aandacht te brengen, zodat wij optimaal ons werk kunnen doen. Daardoor zouden besluiten over mensenrechten daadwerkelijk kunnen worden geïmplementeerd. Misschien zijn er volgend jaar niet 353 uitstekende pagina's, maar is er informatie over hoe het gaat met onze controlemechanismen.

Stand van Zaken rondom de democratie in Europa

Rapport – Gross (Zwitserland), doc. 11 203

Rapport – Pirozhnikova (Rusland), doc. 11 215

Rapport – Melo (Portugal), doc. 11 218

Rapport – Platvoet (Nederland), doc. 11 219

Rapport – Curdová (Tsjechië), doc. 11 220

Rapport – Cekuolis (Litouwen), doc. 11 221

In het debat over dit onderwerp heeft de heer **Kox** namens de groep van Europees Verenigd Links (UEL) gesproken. Hij zei dat de bescherming van mensenrechten en de bevordering en ontwikkeling van democratie in Europa de kernactiviteit van de Raad van Europa vormen.

Rapporteur Gross verklaart terecht dat democratie een open proces is dat nooit stilstaat. We moeten er trots op zijn dat we in Europa democratie hebben kunnen bewerkstelligen en ontwikkelen en dat we ons in het recente verleden hebben kunnen losmaken van donkere perioden van autoritaire heerschappij, fascisme en andere vormen van ondemocratisch bestuur. Het feit dat democratie een open proces is dat nooit stilstaat, betekent dat er ook altijd weer een neerwaartse beweging kan optreden: een toename van autoritair gedrag van regeringen en politici. Daarom moeten we altijd op onze hoede blijven.

Als democratie bestuur voor en door het volk is, moet het volk de democratie beschermen en optreden tegen elke schending van democratische rechten. Voor de leden van de groep van spreker betekent dit dat we niet alleen in deze assemblee maar ook in ons eigen land moeten pleiten voor de bevordering, bescherming en voortdurende ontwikkeling van democratie. Wij moeten eisen dat democratie in alle gebieden van de maatschappij verder wordt ontplooid en ontwikkeld. Een voorbeeld is de ontwikkeling van echte democratie in de economie. Democratie heeft afgelopen decennia enorme vooruitgang geboekt op het gebied van politiek en persoonlijke betrekkingen, maar in de economie heeft democratie in de afgelopen kwart eeuw aan kracht ingeboet. In plaats van het principe van «één persoon, één stem» dat heerst in de politiek en in de privé-sfeer, wordt de economie in Europa in toenemende mate beheerst door het principe van «één euro, één stem». Onze groep wil dat graag benadrukken en wil dat dit vraagstuk wordt opgenomen in het debat van volgend jaar over mensenrechten en democratie.

Bij democratie als proces dat nooit stilstaat, hoort ook de bescherming van ons milieu. Zonder een gezond milieu hebben we niets, geen democratie en ook niets anders. Spreker veronderstelde dat rapporteur Gross net als onze groep vindt dat dit aspect in het rapport van volgend jaar meer aandacht moet krijgen.

Democratie betekent bestuur voor en door het volk en daarom is het bijzonder gevaarlijk als de betrokkenheid van de bevolking bij politiek en democratie achteruitgaat. Wij moeten ons uiterste best doen om nieuwe middelen te vinden waarmee we de betrokkenheid van de bevolking bij de democratie kunnen vergroten. Democratie zonder betrokkenheid van de bevolking is als een assemblee zonder leden: ondenkbaar, onmogelijk en onacceptabel. Wij vinden net als Andreas Gross dat democratie een proces is dat nooit stilstaat en waarin nog veel te winnen valt. Maar als de democratie faalt, is dat onze schuld. Dat moeten wij goed beseffen.

Democratie kan een waarborg voor onze toekomst zijn als we haar vandaag beschermen en steunen. Onze groep voelt een grote betrokkenheid bij de democratie en wil haar uiterste best doen om dit uitste-

kende rapport bij onze nationale parlementen op de agenda te zetten. Het zou mooi zijn als andere groepen dezelfde betrokkenheid aan de dag zouden kunnen leggen. Naar onze mening moet het debat nog beginnen.

Controle van de prestaties van landen: Voortgang van de controle procedures van de assemblee

Rapport – Litner (Duitsland), doc. 11 214 + addendum, resolutie 1548

Aan het debat over dit onderwerp is deelgenomen door de heer **Platvoet**.

Hij zei dat de groep van Europees Verenigd Links (UEL) een algemeen mechanisme wil ontwikkelen waarmee de betrokkenheid van alle lidstaten bij de principes van de Raad van Europa kan worden gecontroleerd. Midden- en Oost-Europese staten zijn bij de Raad van Europa gekomen, en in het licht van de controleprocedure die deze nieuwe leden moeten volgen, heeft de discussie over meten met twee maten een nieuwe dimensie gekregen. Het is niet zo dat mensenrechten en democratische principes alleen in de nieuwe lidstaten worden geschonden: zo zwart-wit is de situatie niet. De heer Evans heeft ons iets over de situatie in zijn eigen land verteld en de oudere lidstaten, inclusief de grondleggers, hebben nog wel een en ander te verbeteren. Zoals in de eerdere discussie over het rapport van Andreas Gross al door veel sprekers is opgemerkt, is democratie een doorlopend proces.

Tijdens de deelsessie van juni afgelopen jaar zijn de eerste elf landen in alfabetische volgorde besproken in het eerste periodieke rapport. Dat was een nuttige discussie. In veel landen zijn het ondertekenen en ratificeren van verdragen en diverse andere maatregelen in meer of mindere mate versneld, maar die landen hebben nog veel te doen. Het is echter nog niet duidelijk hoeveel lidstaten resolutie 1515 hebben uitgevoerd: dat het rapport moet worden gebruikt als basis voor discussie over de mate waarin het land aan zijn verplichtingen voldoet. Het zou mooi zijn als in het rapport van volgend jaar komt te staan in hoeverre dit inderdaad is gebeurd.

Uit een periodiek rapport over de tweede reeks, van Griekenland tot en met Nederland, blijkt dat er in Griekenland nog steeds grote bezorgdheid bestaat over een aantal mensenrechtenkwesties. In Hongarije moet er nog veel werk worden verzet in de strijd tegen corruptie en de georganiseerde misdaad. IJsland lijkt min of meer in orde te zijn. In Ierland is de positie van de zogenaamde «travellers» echter een bron van zorg.

Het laatste land van de elf is Nederland, het land van spreker, waar burgemeesters nog steeds formeel door de Koningin worden benoemd, een praktijk waarvoor Nederland terecht wordt bekritiseerd. In te veel gevallen voldoet Nederland niet aan de Europese normen met betrekking tot de positie van migrantenwerknemers. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Spreker wilde benadrukken dat het belangrijk is om dit debat in het eigen land te voeren. Het is teleurstellend dat, afgezien van hemzelf en een spreker uit Liechtenstein, geen vertegenwoordigers van de landen die in het periodieke rapport worden genoemd, aan dit debat hebben deelgenomen.

De landen die aan het controlemechanisme worden onderworpen, worden vaak besproken in de assemblee. Er zijn ook andere landen in beeld, maar zoals gezegd doen ze niet allemaal mee aan het debat. De ontwikkeling is positief, maar het zou nog beter zijn als die landen het periodieke rapport serieus zouden nemen en het in hun eigen parlement ter discussie zouden stellen. Regeringen moeten niet alleen verdragen

ondertekenen maar ook een grotere financiële bijdrage leveren aan het belangrijke werk van de Raad van Europa. We willen graag morele en politieke autoriteit uitstralen en kritiek uitoefenen op de zogenaamde zwakkere democratieën, maar dit kan alleen als we in ons nationale parlement iets doen met de bevindingen van het rapport over ons eigen land.

Andere onderwerpen

Voortgangsrapport van het Bureau en de Standing Committee van de Assemblée

Rapport – Jardim (Portugal), doc. 11 238 deel 1 en 2 + addendum

Mededelingen van het Comité van Ministers door de heer Fiorenzo Stolfi, Minister van Buitenlandse Zaken van San Marino, voorzitter van het Comité van Ministers

De vragen die aan de minister gesteld zijn, zijn vervat in doc. 11 241

Toetreding van de Republiek Montenegro tot de Raad van Europa

Rapport – Gardetto (Monaco), doc. 11 204,

Rapport – Jurgens (Nederland), doc. 11 205 en

Rapport – Holovaty (Ukraine), doc. 11 207, Opinie 261

Over dit onderwerp sprak de heer Krivokapić, voorzitter van het Parlement van Montenegro.

Code voor goede gang van zaken voor politieke partijen

Rapport – Van den Brande (België) doc. 11 210 en Bilgehan (Turkije), doc. 11 242, Resolutie 1546

De noodzaak voor een Raad van Europa Overeenkomst tot het onderdrukken van vervalsingen en de handel in vervalste goederen

Rapport – Schreiner (Frankrijk), doc. 11 227, aanbeveling 1793

De kwaliteit van medicijnen in Europa

Rapport – Marquet (Monaco), doc. 11 193, aanbeveling 1794

Voorts hebben het woord gevoerd:

- de heer Halvdan Skard, Voorzitter van het Congres van Lokale en Regionale Autoriteiten van de Raad van Europa
- de heer Ugo Mifsud Bonnici, vice-voorzitter van de Europese commissie voor Democracy through Law (Venice Commission).

De voorzitter van de delegatie

Dees

De griffier van de delegatie

Van Waasbergen